

Východobaltské a západobaltské jazyky

Východobaltské:

Litevština

Lotyština

Latgalština [?]

[Zemgalština]

[Sélština]

Západobaltské:

Pruština

[Kuronština]

[Jotvinština]

„Malé“ baltské jazyky

Východobaltské:

[Zemgalština]

[Sélština]

Západobaltské:

[Kuronština]

[Jotvinština]

[[Galindština]]

Kuršiai / Kurové

- Jméno se vyskytuje ve tvarech *Curi, Cori, Currones, Kuren, Корсь, Кърсь* aj.
- Jsou označovány jako „baltští Vikingové“ pro způsob jejich života a válčení.
- Jsou často zmiňovány cca od 9. do 16. století:

Západoevropské letopisy, např.

Vita Anskarii (Rimbert, 9. st.: *Život Ansgara*);

Henricus de Lettis *Chronicon Lyvoniae* (13. st.);

Sacso Gramaticus, *Gesta Danorum* (13. st.) aj.

Skandinávské ságy, např. *Norna-Gests þátttr* (12. st.); *Ynglinga saga* (Snorri Sturluson, 13. st.) aj.

Příklady zmínek o Kurech

- **V *Životě Ansgara*** (9. st.): v kapitole č. XXX se nachází vyprávění o Kurech a jejich boji s Dány a Švédy, jsou tady zmíněna jejich města: hlavní přístav Seeburg (dnes Grobiņa v Lotyšsku) a hlavní tvrz Apuole (dnes Apuolė v Litvě).
- **Livonská kronika** Jindřicha Lotyše (13. st.): roku 1210 Kuronská flotila z 8 válečných lodí rozbila vojenskou flotilu Rigy a zabila mnoho rytířů. Ve stejném roce Kurové s velkým vojskem oblehly Rigu a málem dobyli město.

Kuršiai / Kurové

- Definitivní dobytí Kuronska se datuje do r. 1267, kdy Kurové přistoupili na podmínky Livonských biskupů a rytířů.
- Do 16. století kuronština zanikla: zčásti vyhlazením národa, zčásti jazykovou asimilací s okolními etniky. Stopy kuronského jazykového substrátu nacházíme v litevštině a v lotyštině.
- Kurosnko v pozdějších dobách:
  - Kuronské vévodství (Kateřina Zaháňská)
  - Součást dnešního Lotyšska

Kuronština

- O kuronštině můžeme usuzovat pouze na základě:
  - A) Roztroušených historických zápisů (jako např. v *Životě Ansgara* nebo v *Livonských kronikách*).
  - B) Onomastiky (výzkumu vlastních jmen)
  - C) Analýzy nářečí rysů dnešní litevštiny a lotyštiny.

Kuronština

- Je považována za západobaltský jazyk (tedy příbuzný s pruštinou), který však byl v intenzivním kontaktu s východobaltskými jazyky (tedy s litevštinou a lotyštinou).
- Některé rysy fonologického systému:
- **Zachování původního baltského diftongu *ei** (stejně jako v pruštině): srov. kuronsky *Leypiaseme* a litevsky *Lieplauké*. To je základní diferenční rys západobaltských a východobaltských jazyků.
- **IE veláry *k, *g > s, z** např. *Talsen, Telse* (srov. litevsky *Telšiai*)
*k', *g' > c, dz např. *Sintere, Zyntere* (srov. lotyšsky *Dziņtare*, litevsky *Gintarà*)

„Malé“ baltské jazyky

Východobaltské:

[Zemgalština]

[Sélština]

Západobaltské:

[Kuronština]

[Jotvinština]

[[Galindština]]

Jotvingiai / Jotvingové

- V historických pramenech jsou zachyceny hned pod třemi názvy:

Jotva – Jotvingiai

Sūduva – Sūduviai

Dainava – Dainaviai

- *Per terram vocatam Suderland alias Jettuen (1420)*
- *terra Sudorum et Yatuitarum, quod idem est (1422)*
- *Denowe tota quam eciam – quidam Jetwesen vocant (1259).*

Jotvingiai / Jotvingové

- „Paralelní“ názvy ukazují na to, že se jednalo o uskupení několika kmenů: sousední národy toto uskupení pojmenovávali podle „nejbližšího“ kmene. Litevci tedy říkali jim „Sūduviai“, Poláci „Jotvingiai“ atd.

Jotvingiai / Jotvingové

- Řád Německých rytířů dobyl Jotvu během 13. století.
- Jotvingové byli buď vyhlazeny nebo utekli do Litvy a Polska, kde se jazykově asimilovali.
- Řád jejich území zcela vyplenil jako „ochranné pásmo“ proti Litevskému státu.
- Definitivní zánik jazyka je kladen do přelomu 16.-17. století.

Jotvinština

- Jazykový status jotvinštiny „kolísá“ mezi následujícími pozicemi:
  - A) Byl to jeden z dialektů litevštiny (Bezzenberger)
  - B) Je to přechodný „smíšený“ jazyk mezi baltskými a slovanskými (Otrębski)
  - C) Byl to dialekt staré pruštiny (Gerullis; Būga; Endzelīns, Fraenkel)
  - D) Byl to samostatný baltský (západobaltský) jazyk (Mažiulis; Vanagas; Zinkevičius).

Jotvinština

- Některé rysy fonologického systému:
- **Zachování původního baltského diftongu *ei** (stejně jako v pruštině): srov. jotv. *Deivóniškiai* a litevsky *Dievóniškės*. To je základní diferenční rys západobaltských a východobaltských jazyků.
- Depalatalizace *š', ž', č', dž', s', z', r', l'* (tzn. jsou vyslovovány jako tvrdé konsonanty): *žamė* místo *ž'emė* (země); *sanas* místo *s'enas* (starý).
- **t' > k'** a **d' > g'**, srov. v jižním litevském dialektu *jaukėliai* (telata), *žõgìs* (slovo) a ve spisovné litevštině *jautėliai*, *žõdis*.

Jotvinština

- Jazykový materiál se omezuje na:
  - onomastiku (staré a současné názvy míst a osob)
  - stopy jotvinštiny v okolních dialektech („substrát“).
- Jediná hypotetická písemná památka: polsko-jotvinský (?) slovníček 200 slov (známý pod názvem *Pogańske gwary z Narewu*). Není však definitivně prokázáno, že se jedná o jotvinštinu, výzkum zatím není završen.

Sēliai / Sélové

- Bydleli na levém břehu Daugavy.
- Srov. vesnici v dnešním Lotyšsku *Sēlpils*.
- Byli asimilovány Litevci a Lotyši nejpozději během 14. století.
- Nezachovaly se žádné písemné památky sélštiny.

Sělština

- Některé rysy fonologického systému:
- **Změna původního baltského diftongu *ei na ie (stejně jako v litevštině a lotyštině, tzn. východobaltský rys):**

Srov. sél. *Vesinthe*, lit. *Viešintà*

- **Zachování původního baltského *ā:**

srov. *Nalexe* (lit. *Nóliškis*), *Rave* (lit. *Rovėjà*)

Žiemgaliai / Zemgalové

- Bydleli mezi Kury a Sély.
- Jsou poměrně často zmiňováni v Skandinávských, Ruských a Německých zdrojích.
- Kladli urputný odpor jak proti livonským rytířům, tak proti Litevcům.
- Jazyk zanikl během 14.-15. století, nemáme žádné písemné památky.

Zemgalština

- Některé rysy fonologického systému:
- **Změna původního baltského diftongu *ei na ie (stejně jako v litevštině a lotyštině, tzn. východobaltský rys):**

Srov. zem. *Blidenen* a lot. *Blidiene*, zem. *Ecowe* a lot. *Iēcuve*

- **Zachování původního baltského *ā:**

srov. zem. *Aarennen* a dnešní lot. *Āraiši*